

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.11.2004, sp. zn. 29 Odo 1006/2002, ECLI:CZ:NS:2004:29.ODO.1006.2002.1

Číslo: 25/2005

Právní věta: Dohodou účastníků sdružení nelze omezit právo účastníka vystoupit ze sdružení z vážných důvodů kdykoli (§ 838 odst. 1, věta druhá, obč. zák.); takovým omezením je i ujednání, podle kterého účast účastníka ve sdružení zanikne až uplynutím sjednané doby, počítané od doručení vystoupení ostatním členům sdružení.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.11.2004

Spisová značka: 29 Odo 1006/2002

Číslo rozhodnutí: 25

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Smlouva o sdružení

Předpisy: § 838 odst. 1 předpisu č. 40/1964Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v Brně rozsudkem ze dne 24. 5. 2001 v předmětné věci rozhodl, že rozsudek O k r e s n í h o s o u d u ve Zlíně ze dne 4. 3. 1999 se mění tak, že se zamítá žaloba na určení, že sdružení OKC založené smlouvou o sdružení ze dne 11. 5. 1992 zaniklo vystoupením žalobce MUDr. J. H. z OKC z vážných důvodů dnem 20. 10. 1992.

Soud prvního stupně výše uvedeným rozsudkem určovací žalobě vyhověl, k odvolání žalovaného odvolací soud přezkoumal rozsudek soudu prvního stupně a řízení mu předcházející (§ 212 odst. 1 občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 1. 2001) a dospěl k závěru, že odvolání žalovaného je důvodné, byť z jiných důvodů, než v něm uplatněných.

Odvolací soud konstatoval, že žalobce vycházel z přesvědčení, že sdružení, jehož účastníky byli pouze on a žalovaný, zaniklo jeho písemným vystoupením z vážných důvodů dne 20. 10. 1992, kdy tento písemný projev došel žalovanému. Naproti tomu žalovaný je přesvědčen, že k zániku sdružení došlo v souladu se smluvním ujednáním účastníků teprve uplynutím čtyř měsíců od doručení vystoupení žalobce.

Odvolací soud na rozdíl od soudu prvního stupně vyslovil právní názor, že ustanovení § 838 odst. 1 obč. zák. (zákon č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších předpisů) není ustanovením kogentním, tedy nepřipouštějícím odchýlné ujednání smluvních stran, ale ustanovením dispozitivním, jak tomu

nasvědčuje zejména ustanovení § 2 odst. 3 obč. zák. Ustanovení § 838 odst. 1, věty druhé, obč. zák. výslovně nezakazuje, aby si účastníci práva a povinnosti upravili dohodou odchylně od jeho znění a zákaz odchylné úpravy nevyplývá ani z povahy tohoto ustanovení.

Nad rámec citované zákonné úpravy si účastníci v tomto případě ve smlouvě o sdružení ze dne 11. 5. 1992 dohodli, že i o vystoupení z vážných důvodů, nedojde-li k dohodě, musí být druhý účastník vyrozuměn doporučeným dopisem doručeným nejméně čtyři měsíce před ukončením společné činnosti (čl. IX. smlouvy). Jestliže si takto účastníci smluvně omezili (nikoliv vyloučili) možnost vystoupení ze sdružení i z vážných důvodů na uplynutí sjednané lhůty, platící pro oba stejně, nemůže se jeden z nich (v tomto případě žalobce) úspěšně dovolávat svého práva vystoupit ze sdružení kdykoliv v souladu se zněním zákona. Tím by zcela popřel zásadu smluvní volnosti, na niž přistoupil při uzavření smlouvy.

Odvolací soud proto dovodil, že sdružení nemohlo zaniknout již dnem 20. 10. 1992, kdy vystoupení žalobce ze sdružení došlo žalovanému.

Z uvedených důvodů odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně změnil a žalobu zamítl (§ 220 odst. 1 o. s. ř.).

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, odkazuje co do jeho důvodů na ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) a odst. 3 o. s. ř.

Dovolatel má za to, že k ukončení sdružení došlo jeho okamžitým vystoupením ze sdružení z vážných důvodů podle ustanovení § 838 odst. 1, věta poslední, obč. zák. Toto ustanovení je kogentní povahy (z důvodu veřejného zájmu), když zákonodárce užil v dikci kogentní imperativy slovy „kdykoliv“ v návaznosti na „z vážných důvodů“ bez jakýchkoliv výjimek. V konkrétním případě vážný důvod vyplývá z přímého a bezprostředního ohrožení žalobce při nesplácení bankovního úvěru z důvodu zadržování a nakonec neodvážení tržeb žalovaným či jeho prostřednictvím zainteresovaných třetích osob (podle bodu II. smlouvy o sdružení musely být tržby přednostně použity ke splácení úvěru žalobcem). Úvěr byl zajištěn zástavním právem k movitým věcem žalobce, který byl jako podnikatel existenčně ohrožen, ručil-li za své závazky celým svým majetkem.

Podle názoru dovolatele z kogentní povahy ustanovení § 838 odst. 1, poslední věty, obč. zák. jednoznačně vyplývá, že její použití nelze vůlí smluvních účastníků ani nahradit jiným ujednáním, ani je vyloučit či omezit. Předmětné smluvní ujednání je tudíž neplatné, neboť je v rozporu s citovaným zákonným ustanovením.

Dovolatel proto navrhuje, aby dovolací soud napadený rozsudek v plném rozsahu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Podle bodu 17., hlavy I., části dvanácté, zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů (tj. podle občanského soudního řádu, ve znění účinném před 1. 1. 2001). Odvolací soud postupoval podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2000, jak výslovně zmínil v odůvodnění svého rozsudku, a podle týchž předpisů postupoval i dovolací soud.

N e j v y š š í s o u d jako soud dovolací po zjištění, že dovolání po odstranění vad vykazuje zákonem stanovené náležitosti (ustanovení § 240 odst. 1 a § 241 odst. 1 a 2 o. s. ř.) a že je přípustné podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř. (dovolatel nesprávně odkazuje na ustanovení o důvodech dovolání podle právní úpravy občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. 1. 2001, ač i pro

toto řízení je rozhodná úprava účinná do 31. 12. 2000), poněvadž rozsudkem odvolacího soudu byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé, dospěl k závěru, že dovolání je důvodné. Proto zrušil rozsudek soudu druhého stupně a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Dovolatel uplatňuje jako důvod dovolání, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241 odst. 3 písm. d/ o. s. ř.). Právním posouzením je činnost soudu, při níž aplikuje konkrétní právní normu na zjištěný skutkový stav, tedy dovozuje ze skutkového zjištění, jaká mají účastníci podle příslušného právního předpisu práva a povinnosti. Při aplikaci práva jde tudíž o to, zda byl použit správný právní předpis a zda byl také správně vyložen, popř. správně aplikován.

V posuzovaném případě – na základě dovolatelem uplatněného a vymezeného dovolacího důvodu – jde o výklad a aplikaci ustanovení § 838 odst. 1, věty druhé, obč. zák. ve vazbě na ustanovení § 2 odst. 3 obč. zák. Podle § 838 odst. 1 obč. zák. každý účastník může ze sdružení vystoupit, ne však v nevhodné době a k újmě ostatních členů sdružení. Z vážných důvodů však může ze sdružení vystoupit kdykoliv, a to i když byla dohodnuta výpovědní lhůta. Podle § 2 odst. 3 obč. zák. účastníci občanskoprávních vztahů si mohou vzájemná práva a povinnosti upravit dohodou odchylně od zákona, jestliže to zákon výslovně nezakazuje a jestliže z povahy ustanovení zákona nevyplývá, že se od něj nelze odchýlit. V daném případě se účastníci v čl. IX. smlouvy o sdružení dohodli, že „o vystoupení i z vážných důvodů, nedojde-li k dohodě, musí být druhý účastník vyrozuměn doporučeným dopisem doručeným nejméně 4 měsíce před ukončením společné činnosti.“

Dovolací soud dovozuje, že dikce ustanovení § 838 odst. 1, věty druhé, obč. zák., že účastník „z vážných důvodů však může ze sdružení vystoupit kdykoliv, a to i když byla dohodnuta výpovědní lhůta“ svědčí o tom, že jde o ustanovení kogentní, protože byť to zákon v citovaném ustanovení neurčuje výslovně, z jeho povahy vyplývá, že se od něj nelze odchýlit (srov. § 2 odst. 3 obč. zák.). Tomu nasvědčuje nejen výklad gramatický, nýbrž i logický a systematický, ve vztahu k větě první citovaného ustanovení o vystoupení ze sdružení v určité době (nikoliv nevhodné) a za určité podmínky (nikoliv k újmě ostatních účastníků).

Smyslem a účelem ustanovení § 838 odst. 1, věty druhé, obč. zák. je umožnit členu sdružení okamžitě ze sdružení vystoupit, a to „z vážných důvodů“ a bez ohledu na skutečnost, zda byla pro vystoupení (obecně) dohodnuta výpovědní lhůta. Smluvní ujednání, podle kterého by i pro tyto případy bylo možno zánik účasti ve sdružení vázat na uplynutí určitého časového úseku od doručení vystoupení ostatním členům sdružení (zde žalovanému), je proto podle přesvědčení Nejvyššího soudu neplatné pro rozpor s ustanovením § 838 odst. 1, větou druhou, obč. zák. (§ 39 obč. zák.).

Dovolací soud proto rozhodnutí odvolacího soudu, spočívající na nesprávném právním posouzení věci (ustanovení § 241 odst. 3 písm. d/ o. s. ř.), bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.) zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1, část věty za středníkem, a odstavec 2, věta první, citovaného ustanovení o. s. ř.).